

Duhovni utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković

Prigodom 100. obljetnica rođenja prof. Marice Stanković
(1900.–2000.)*

Božidar NAGY

Uvod

U životima velikih ljudi Katoličke Crkve često susrećemo pojavu da karizma pojedinog sveca privuče i osvoji i ženski dio Božjeg naroda te u njihovim dušama ta karizma naiđe na velik odjek, dapače i na potpuno nasljedovanje. Spomenimo samo nekoliko poznatih povijesnih primjera: Bazilije — Makrina (4. st.); Benedikt — Skolastika (6. st.); Franjo — Klara (13. st.); Petar Fourier — Alix Le Clerc (16. st.); Franjo Saleški — Franciska de Chantal (17. st.); Vinko Paulski — Lujza Maurillac (17. st.); Ivan Bosco — Marija Dominika Mazarello (19. st.). Sve te žene bile su zahvaćene karizmom svoga suvremenika sveca te je svaka na svoj način, uz pomoć ili pod njegovim vodstvom, osnivala zajednice Bogu posvećenih žena koje su njegovu karizmu živjele i ostvarivale u praksi.

Isto se ponavlja i u životu Sluge Božjega Ivana Merza i Marice Stanković. Karizma kojom je Bog obdario našeg budućeg, što se nadamo i očekujemo, blaženika i sveca Ivana Merza najviše je odjeka i ploda našla u duši Marice Stanković koja je njome malo–pomalo bila privučena, potom ju je hrabro prihvatila i zatim savjesno i vjerno provodila u život po uzoru na svetački primjer svoga duhovnog učitelja. No prije nego detaljnije prikažemo taj utjecaj, evo osnovnih biografskih podataka o Marici Stanković.

1. Okvir za razumijevanje teme

Marica je rođena je u Zagrebu 31. prosinca 1900. god. od roditelja Fabijana i Terezije, rođ. Škvorc. Osnovnu i učiteljsku školu završila je u Zagrebu kod Sestara milosrdnica. Višu pedagošku školu također je završila u Zagrebu. Službovala je kao profesorica u raznim školama diljem Hrvatske. Već u svojim školskim danima okušala se je u književnom radu pišući u školskim časopisima.

* Prigodom 100. obljetnice njezinog rođenja održan je u Dvorani Tribine grada Zagreba, na Kaptolu 27 u Zagrebu 16. prosinca 2000. godine simpozij na kojem je autor održao predavanje pod ovim naslovom, a kasnije ga prilagodio za naš časopis.

Na sletu orlovske mladeži u Mariboru godine 1920. susrela se s dr. Ivanom Merzom koji će kasnije imati velik utjecaj na njezin život. Oduševila se za kršćanske ideale i rad u katoličkim organizacijama. Uređuje časopis »Za vjeru i dom«. Godine 1927. postaje predsjednica katoličke ženske organizacije »Sveze hrvatskih orlica«, a g. 1930. izabrana je za predsjednicu Velikog križarskog sestrinstva. Posvećuje se duhovnoj obnovi i dosljednom kršćanskom odgoju ženske mladeži. Ostaje vjerna Mahnićevoj i Merzovoj ideji, zapravo geslu Pija X. »obnoviti sve u Kristu«. Svojom pisanom riječi, a nadasve svojim životom, ulijevala je u ljude ljubav prema Bogu, Crkvi, Papi i domovini. Stekla je veliki ugled i mnoge simpatije te su je svi zvali sestra Marica.

Deset godina nakon smrti dr. Ivana Merza, g. 1938. u njegovom rodnom gradu Banja Luci, osniva prvi svjetovni institut u Crkvi u Hrvata. Na to ju je još za svoga života poticao dr. Ivan Merz koji je sam namjeravao utemeljiti takvu ustanovu ali ga je rana smrt u tome spriječila. Ustanovu je blagoslovio zagrebački nadbiskup dr. Alojzije Stepinac a sestra Marica joj je dala ime »Suradnice Krista Kralja«. Za geslo ustanove uzela je riječi iz Evanđelja »Adveniat Regnum Tuum — Dođi Kraljevstvo Tvoje« (Mt 10, 10). Crkva je taj institut kanonski priznala 18. listopada 1953. godine.

Vođena apostolskim žarom u širenju Kristova Kraljevstva u dušama sestra Marica je mnogo putovala i pisala, održala brojna predavanja i posvuda svjedočila za Krista. Papa Pijo XII. odlikovao ju je g. 1942. crkvenim odličjem »Pro Ecclesia et Pontifice — Za Crkvu i Papu«. Uz brojne članke po mnogim časopisima, g. 1944. napisala je knjigu »Mladost vedrine«, i time ostavila dragocjeno svjedočanstvo o svome katoličkom odgojnom radu među ženskom mladeži.

Zbog svojih kršćanskih uvjerenja i velikog odgojnog utjecaja na mladež, komunističke vlasti su je osudile na montiranom procesu na pet godina robije koje je provela od 1947. do 1952. u zatvoru u Požegi. Na suđenju je hrabro uzviknula »Živio Krist Kralj, živio Papa, živjela kršćanska Europa.« Nakon pročitane osude s djevojkama koje su bile zajedno s njome suđene, zapjevala je pjesmu »Christus vincit — Krist Kralja vlada«. Narušenog zdravlja od posljedica logora, svoj je životni put završila svetom smrću 8. listopada g. 1957. u Zagrebu. Pokopana je na zagrebačkom groblju Mirogoj. Don Žarko Brzić objavio je prvi njezin životopis pod naslovom *Nasmijano lice*.¹

Raznovrsnost Merzova utjecaja

Utjecaj Merza na životni put i orijentaciju Marice Stanković možemo promatrati pod dvostrukim vidikom. Bio je to najprije neizravan utjecaj: Merz je u prvom redu na nju djelovao nesvjesno, primjerom svoga svetačkog života, kako će to ona često ustvrditi. Istodobno Merz je i svjesno djelovao na Maricu, tako što ju je pripremao za ono što je ona kasnije postala. Nastojao je u njoj najprije izgraditi dubok duhovni život, a potom ju je poticao i oduševljavao za apostolat u svijetu.

1 BRZIĆ, Žarko, *Nasmijano lice*, Đakovo: UPT, 1990.

Taj Merzov utjecaj možemo podijeliti na nekoliko područja Maričina života. Prvo treba pripomenuti poticanje na vođenje zbiljskoga duhovnog života. Zatim slijedi Merzova sugestija Marici da položi vječni zavjet čistoće. Nadalje ju je oduševljavao i budio joj zanimanje za rad u Katoličkoj akciji. Važne su k tomu njegove upute za odgoj katoličkih djevojaka u tadanjim katoličkim društvima. Iznimno je važan njegov utjecaj na buđenje »rinskog duha« kod Marice, tj. ljubavi i odanosti Papi i Crkvi sa sjedištem u Rimu. Od svega je ipak najvažnija Merzova zamisao da ona osnuje svjetovni red, a što je pak Marica i ostvarila.

Izvori i dokumentacija

Sačuvali su nam se mnogi dokumenti iz kojih možemo rekonstruirati gotovo kronološki utjecaj Ivana Merza na Maricu Stanković. Tu su u prvom redu Maričina pisma Ivanu Merzu koja su sve do danas bila nepoznata i nedostupna javnosti. Ima ih ukupno 19, a sačuvana su u Merzovu arhivu. Treba upozoriti na seriju Maričinih članaka pod zajedničkim naslovom »Vitez ženske časti« objavljenih u školskoj godini 1937/38. u časopisu za žensku mladež *Za vjeru i dom*, zatim je tu Maričin članak »Merz — Božji čovjek svagdašnjice«, objavljen u časopisu *Život* u mjesecu svibnju g. 1938. u povodu 10. obljetnice Merzove smrti. Od velike vrijednosti za Merzov proces za beatifikaciju, ali isto tako i kao dokument njegova utjecaja na Maricu, jest njezina izjava o svetosti i herojskim krepostima sluge Božjega Ivana Merza upućena o. Vrbaneku na njegovu molbu 7. studenoga g. 1942., a koju je o. Vrbanek objavio u svojoj biografiji o Merzu objelodanjenoj 1943. godine. Posebno važan je Maričin članak »Apostolat u svijetu« objavljen u časopisu *Za vjeru i dom*, br. 8–9, 1943. godine. U svojoj knjizi *Mladost vedrine* na mnogo mjesta Marica govori o Merzu, odnosno iznosi mnoge pojedinosti o tome što je on značio za nju i za katoličku žensku mladež svoga vremena. Nakon izlaska iz logora Marica je napisala dva zapažena djela namijenjena njezinim duhovnim kćerima: *Komentar Ustanove i Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja*. Bilo je to g. 1953. i g. 1954. kada, kao što ćemo poslije vidjeti, ona opširno govori o velikom Merzovu utjecaju na njezinu životnu i duhovnu orijentaciju.

Osim Maričinih izjava i dokumenata imamo i svjedočanstva drugih osoba koje su potvrđivale utjecaj Merza na prof. Stanković. Iz svih tih izvora možemo postupno i kronološki dobiti potpun uvid u to kako je tekao Božji milosni utjecaj preko Ivana Merza na Maricu i njezin život.

2. Rast u duhovnom životu pod Merzovim utjecajem

Susret sa svecem iz djetinje mašte

Članak što ga je Marica Stanković objavila u povodu 10. obljetnice smrti Sluge Božjeg Ivana Merza u časopisu *Život* u svibnju mjesecu g. 1938. pod naslovom »Merz — Božji čovjek svagdašnjice«, započinje ovim riječima: »Kad sam kao malena djevojčica čitala životopise svetaca, u duši mi se uvijek pojavljivala želja, da i ja vidim i susretnem u životu jednog sveca. U dječjoj svojoj fantaziji očekivala sam, da će saći s kojeg oltara, prolaziti svijetom, a ja ću ga negdje sresti u liku pustinjaka

ili siromašna redovnika. Gospodin mi je u neizmjernej dobroti svojoj doista dao da ga vidim i sretnem, ali u liku katoličkog intelektualca svjetovnjaka, u liku čovjeka, koji je bio sasvim suvremen, ali koji je uvijek Boga nosio u duši i iz koga je neprestano sjao i govorio Krist. Da, po nikome mi Gospodin nije progovorio tako glasno kao po Ivanu Merzu.«² Marica dalje nastavlja i iznosi svoja brojna sjećanja na razne zgode iz Ivanova svetačkog života, čemu je ona bila svjedokom i često sudionikom.

Možemo samo nadovezati na ove njezine riječi ovo: ne samo da joj je Gospodin preko Merza najglasnije progovorio nego je ona čula taj Božji glas, odazvala mu se i pošla je za Božjim čovjekom.

Žar Euharistije u »neobičnom govoru« u Mariboru 1920. godine

Prvi Maričin susret s Ivanom Merzom zbilo se 1920. godine i to na velikom orlovskom sletu katoličke mladeži u Mariboru na kojem je sudjelovalo oko 5.000 hrvatskih mladića i djevojaka željnih rada i aktivnosti u katoličkim organizacijama. Taj Maričin prvi susret s Merzom tema je prvog poglavlja s kojim ona započinje svoju knjigu *Mladost vedrine*, a poglavlje nosi naslov »Neobičan govor«. Merz je tada bio student u Beču. Iza njega već je bio proživljeni rat i sve ono duhovno iskustvo koje je doživio na bojišnici s koje se vratio posvema orijentiran prema Bogu. Marica piše: »No jače od likova sviju prelata, vođa, govornika, usjeklo mi se u dušu jedno blago, mirno lice mladoga čovjeka, koji je pred dvoranom, dubokom punom đaštva, držao predavanje o katoličkoj đlačkoj međunarodnoj zajednici. 'Govorio sam sa žarom koji mi je dala presveta Euharistija', rekao je sam kasnije. Da, govorio je zapravo o sasvim običnom pitanju, ali s nekom neobičnom nutarnjom snagom, s nekom čudesnom dubinom. Njegove duboke, potpuno katoličke misli, djelovale su snažno na cjelokupno đlaštvo. Upravo njegove riječi dale su još potpuniji sadržaj svemu onome što se u nama i oko nas zbivalo tih dana. I kad su davno nestale slike vanjskih proslava u našim dušama, kad je prestao šum riječi i pjesama onih dana, još uvijek kao da nije zamro govor mladoga čovjeka o katoličkom bratstvu i katoličkoj vezi naroda i cijelog čovječanstva. Nisam znala ni ime toga mladoga govornika, a još manje sam mogla naslućivati da će on jednom biti veliki skretničar u katoličkom gibanju Hrvatske. Tko je bio taj mladi čovjek? Tko je održao taj neobičan govor? Naš dragi brat dr. Ivan Merz.«³

»Pod utjecajem Merza ulazila sam u život koji nema kraja jer svršava u nebu!«

Prvi osobni susret Marice i Merza zbilo se tek u ljetu 1923. godine. Merz se već bio vratio sa studija u Parizu i počeo je duboko orati brazdu hrvatskog katolicizma. Marica ga susreće i odtad će se njezin život razvijati u svjetlu i pod utjecajem svetačkog Merzova lika i njegova života i rada. Marici je tada bilo 23 godine a Merzu već 27 godina. Merz je bio već godinu dana u Zagrebu. Piše Marica: »U praznicima godine 1923. došla sam jednog jutra u isusovačku crkvu. U klupama blizu ol-

2 STANKOVIĆ, Marica, Merz — Božji čovjek svagdašnjice, *Život*, (19)1938., br. 5., str. 283.

3 Isti, *Mladost vedrine*, Zagreb 1944., str. 9–11.

tara sv. Alojzija opazim mladog čovjeka sa velikim misalom u rukama. Odijelo korektno, plava kosa uredno počešljana, ali držanje toga čovjeka bilo je ipak osobito. Nije skidao očiju s misala, a kad je pozvonilo na sv. Pričest, pošao je k oltaru tako sabran kako se to rijetko vidi kod mladih ljudi. 'To mora biti Merz, jest to je Merz', govorila mi je duša. Samo on može tako sabrano moliti.' I to je doista bio Merz, koji se vratio sa studija u Parizu. Bio je to moj prvi, ali najkarakterističniji susret s našim Ivanom.«⁴

Na drugom mjestu Marica će biti još jasnija kad opisuje što je značio za nju dolazak Ivana Merza u Zagreb i njezino prijateljevanje s njime: »Dolaskom dr. Ivana Merza iz Pariza taj naš i moj, manje više tradicionalni, frazerski i retorički kršćanski život, postajao je polagano pod utjecajem bogatstva njegove katoličke kulture, a još više pod intimnim osjećajem, da je Merz duša u kojoj se Bog na naročiti način manifestira, dublji, intenzivniji, suživniji, prodorniji, radikalniji. Pod utjecajem Merzovim polagano sam ulazila u život, koji mi je svaki dan bio sve bliži i sve ljepši, ali kome nema kraja, jer svršava u nebu.«⁵

Na drugom mjestu Marica bilježi i ovo: »Tada dolazi Merz i govori o molitvi i euharistijskom životu katoličkog radnika, kao prvom uvjetu za plodan katolički rad. Govori o liturgijskoj obnovi, o studiju teologije, o askezi. A sve to nekim posebnim uvjerljivim načinom da se čovjek nakon njegovih članaka osjećao duhovno obnovljen (...) Novi se čovjek pomaljšao na našem obzorju. Dolazio je čovjek, kojemu vjera nije bila tradicija već život, a katolički rad nije smatrao sportom već borbom za neumrle duše.«⁶

3. *Korespondencija Marice Stanković i Ivana Merza*

Okolnosti, mjesto i vrijeme korespondencije

Kada govorimo o duhovnom utjecaju Ivana Merza na Maricu Stanković, onda ne možemo mimoći njihovu korespondenciju. Na žalost nema toga mnogo sačuvanog, ali i ono što je sačuvano više je nego dragocjeno jer nam osvjetljuje njihovu duhovnu vezu. Dapače ta su pisma zapravo prvi Maričini pisani dokumenti koji nam govore o tome utjecaju. Pisma imaju dragocjenu vrijednost upravo zato što su pisana još za Merzova života. Sve ostalo što je Marica napisala ili pak drugi o tom utjecaju, potječe iz potonjih godina, nakon Merzove smrti. Nakon završene Više pedagoške škole Marica je dobila namještenje u Slatini kamo polazi u jesen godine 1926. pa su sva pisma pisana odatle. Od Merzovih pisama Marici sačuvalo se, na žalost, veoma malo — svega dva pisma, i to zahvaljujući tome što ih je Marica objavila u časopisu *Život* g. 1938. prigodom 10. obljetnice Ivanove smrti. U njima je Merz iznio svoje planove katoličkog laičkog apostolata.

4 Isti, Merz — Božji čovjek svagdašnjice, nav. čl., str. 284.

5 Isti, *Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja*, (rukopis — daktiloskript), Zagreb, 1953., str. 2–3.

6 Isti, Merz — Božji čovjek svagdašnjice, nav. čl., str. 284.

Od Maričinih pisama Merzu sačuvala su se sva ona koja mu je pisala iz Slatine. Ima ih ukupno devetnaest, i to od 22. listopada 1926. (datum 1. pisma) do 20. ožujka 1928. godine (datum posljednjeg pisma), dva mjeseca prije Merzove smrti.

Tematika korespondencije

U Maričinih pismima možemo jasno uočiti velik stupanj povezanosti između tih dviju od Boga odabranih duša. U prvom redu prevladavaju teme s područja apostolata u tadašnjim katoličkim organizacijama u kojima je Marica već bila aktivno uključena. Budući da je ona bila daleko od Zagreba, a što je otežavalo taj rad, Merz ju je nastojao, kako se zaključuje iz Maričinih pisama, ponovno vratiti u Zagreb, što mu, na žalost, nije uspjelo.

No, osim ovih tema o apostolskom radu, Maričina pisma prožeta su brojnim elementima iz njezina osobnog duhovnog života. Marica se praktično obraća Merzu kao svome duhovniku, premda je i njoj, kao i Merzu, pravi duhovnik bio o. Vrbane. Marica češće piše o duhovnim stanjima svoje duše, tako da u nedostatku njezina dnevnika iz toga vremena, kojega sigurno nije tada vodila, možemo pratiti stanje njezine duše i njezin razvoj. Govori Merzu iskreno i o svojim nutarnjim poteškoćama i krizama koje proživljava, o problemima s kojima se susreće u svome radu te u kontaktu s ljudima.

Čitav svoj život povezala sam uz Isusa

U pismu od 15. XI. 1926. opisuje svoje duševno stanje i svoje definitivno opredjeljenje za Boga te, među inim, dodaje: »Ali vjerujte da sam sve moje želje i nastojanja i čitav život moje duše tijesno povezala uz Isusa i da izvan toga ništa ne želim. I to nije moja odluka od danas ili jučer, nego sam je stvorila već jako davno, još sa 15 godina. Ne poričem da nisam u njoj bila sad slabija, sad jača, ali konačno sva moja zastranjivanja, zablude i slabosti iščeznu i nestaju pred neiscrpivom ljepotom bijele Hostije. Priznajem da još uvijek imam premalo asketskog duha, premalo smisla za misterij križa, ali je ipak moja jedina želja da budem potpuno Božja i da budem gluha i slijepa za svako stvoreno dobro. Ne jedanput, nego tisuću puta kadgod se sjetim, a osobito kad bi mi strasti htjele da drugačije diktiraju, ponavljam riječi Kempenčeve: 'Neka bježe ljudi i stvorenja, ti mi samo govori Bože moj, jedina ljubavi moja.' Interesantno je, kako nitko ne vjeruje da hoću biti i da jesam potpuno Božja. Pa i vlč. Vrbane ima o meni neke predrasude. No nije on kriv, nego ja, jer sam mu vrlo malo povjerljiva.«⁷

Na Veliki petak učinila sam zavjet vječne čistoće!

Najvažniji podatak iz svih Maričinih pisama jest obavijest Ivanu Merzu o njezinom polaganju vječnog zavjeta čistoće. U pismu od 22. travnja 1927. priopćuje mu da ja na Veliki petak te godine, koji je tada bio 15. travnja, položila vječni zavjet čistoće. To opisuje ovako: »Na Veliki Petak sam učinila zavjet vječne čis-

7 *Korespondencija: Ivan Merz — Marica Stanković*, Fascikl Korespondencija, Arhiv Ivana Merza.

toće, jer je onaj lane bio samo vremeniti po savjetu vlč. Vrbaneka. Molite se da budem bar donekle dostojna te velike milosti. Jako sam sretna.«⁸

Znademo iz drugih izvora da je Marica taj zavjet učinila po nagovoru Ivana Merza. No, ipak se je bila savjetovala sa svojim duhovnikom koji joj je savjetovao da ide postupno, najprije da položi na godinu dana. Znakovito je i to da je Marica odabrala upravo Veliki petak te godine za svoje potpuno predanje Gospodinu. Puno vremena poslije, nakon dvadeset i jedne godine, na taj isti dan Veliki petak već je bila u prvoj godini svoje petogodišnje Kalvarije u Požegi.

4. Merzov utjecaj na Maričin apostolat prožet »rimskim duhom«

Zahvaćena »rimskim duhom«

Posebno područje utjecaja Ivana Merza ne samo na Maricu nego na cijelu njegovu okolinu bio je njegov rimski duh kojim je zapalio tolika srca, oduševio ih i privukao rimskom biskupu — Papi i Rimu kao središtu kršćanstva i Katoličke Crkve. Marica Stanković je to posebno doživjela za vrijeme rimskog hodočašća u mjesecu rujnu g. 1926. kada je pošla zajedno s 50 djevojaka orlica u Vječni Grad u pratnji Ivana Merza. Na nekoliko mjesta je Marica opisala to rimsko hodočašće i plodove koje je ono proizvelo u njoj i u dušama mladih hodočasnica. O tome najprije i to veoma opširno piše u svojoj knjizi *Mladost vedrine*: »Vidjeti kršćanski Rim, oslušivati govor njegovih crkava, njegovih svetišta, njegovih grobova, poljubiti tlo, na koje je padala mučenička krv prvih kršćana, klečati pred bijelom pojavom Oca kršćanstva, to je bio naš cilj, naša glavna težnja. Dr. Merz je užgao u nama žarku ljubav prema Papinstvu i mi smo željele što prije vidjeti Isusa na zemlji (...) Ali još će nešto ostati iz Rima nezaboravno. Lik dr. Ivana Merza. Kroz čitavo vrijeme hodočašća gledale smo ga izbliza. U razgovoru, u šali u smijehu, u tumačenjima, u raspravljanjima, u molitvi. I ne znamo kad nam se činio veći. Onda kad smo ga gledalo kako je uronio u molitvu za vrijeme mise ili pohoda u crkve, ili onda kad nam je tumačio kršćanske umjetnine Rima. Kad nas je vodio u centrale katoličkih ženskih organizacija i raspravljao s njihovim predstavnicima o Katoličkoj Akciji ili na putu, kad je svakome stajao na usluzi, od nošenja prtljage do trčanja po stanicama za vodom. O ponoći je u Rimu tražio stan za 50 djevojaka, jer nam nekom zabunom nije bio spremljen. A kad je opazio da jedna naša djevojka na nekoj stanici trči za vlakom, povukao je za kočnicu, iako je imao za to mnogo neugodnosti. U Vječnome Gradu još smo više osjetile, zapazile, otkrile dubinu i svetost srca potpunog katoličkog čovjeka, rimskog kršćanina dr. Ivana Merza.«⁹

Katolička akcija

Ivan Merz je bio prvi promicatelj i provoditelj ideja Katoličke akcije u Hrvatskoj koju je pokrenuo Papa Pio XI. U svome nastojanju oko provedbe Katoličke

⁸ Isto.

⁹ STANKOVIĆ, Marica, *Mladost vedrine*, nav. dj., str. 36; 39–40.

akcije tražio je suradnike. Među prvima je bila Marica koju je na poseban način pripremao za tu vrstu apostolskog rada. U *Povijesti Ustanove Suradnica Krista Kralja* piše Marica kako ju je Merz još za vrijeme hodočašća orlica u Rimu g. 1926. poticao na zauzet rad u provedbi Katoličke akcije pa ju je tako poveo u posjet laičkom institutu »Družbe sv. Pavla«.

O tom Marica piše: »Na putu nam je dr. Merz pričao, kuda nas upravo vodi. Mnogo smo puta slušale njegove planove o Katoličkoj Akciji u Hrvatskoj. Ali ovo, što je toga dana pred nama razvijao, bilo je i suviše za naša shvaćanja. Iza Katoličke Akcije, koja bi obuhvatila svojom preporodnom snagom razna područja ljudskog djelovanja i uz koju bi se nanizale preporodne akcije na kulturnom, socijalnom i ekonomskom području, imao bi stajati jedan svjetovni red, sa svojom muškom i ženskom granom, na kome bi zapravo počivala čitava zgrada Katoličke Akcije i ostalih katoličkih preporodnih grana (...) Članovi i članice toga reda, koji se dobrovoljno odriču ženidbe i vežu jednogodišnjim zavjetima, da će živjeti u čistoći, posluhu i siromaštvu, treba da budu ona pozadinska snaga, koja će čuvati kontinuitet u katoličkom radu, koja će uskočiti na ispražnjena mjesta, koja će popunjavati sve šupljine i koja će izvršiti sve najnaprednije zadatke, pred kojima drugi često izmiču ili nemaju dosta vremena, ni spreme.«¹⁰

I na drugom mjestu Marica će se osvrnuti na taj Merzov utjecaj u pitanjima Katoličke akcije. Naime, u navedenom članku u *Životu* 1938. godine čitamo: »Naravno, da je Ivan Merz i u ostalim stvarima vršio na nas veliki utjecaj, a napose u pitanju Katoličke Akcije. Kad su se pojavile prve polemike o principima Katoličke Akcije i njezinoj provedbi kod nas, mi smo svi bili na Ivanovoj strani. U početku nismo pravo ni razumjeli njegova razlaganja, ali duše su nam govorile da Božji čovjek Ivan Merz mora imati pravo.«¹¹

Članak završava ovim riječima: »Imali smo ga i nebu smo ga dali. No danas više nego ikada hvalimo Gospodu, što ga je poslao među nas i što je dao, da nekada živ među nama, a danas u zagrljaju trojedinog Boga bdije i moli za hrvatsku omladinu.«¹²

Vitez ženske časti

O desetoj obljetnici Ivanove smrti, kao što je već bilo rečeno, Marica Stanković je objavila g. 1937/38. u časopisu *Za vjeru i dom* seriju članaka posvećenih uspomeni Ivana Merza pod zajedničkim nazivom »Vitez ženske časti«. To je vjerojatno najljepši naslov što su mu ga dale djevojke i žene nakon što su ga bile upoznale i bezbroj puta iskusile njegovu finoću i ponašanje puno poštovanja prema ženi. U uvodu u tu seriju članaka Marica piše: »Ne, ništa se nije pretjerivalo u ocjenjivanju Merčeve ličnosti i Merčevog rada. On je bio doista neobično velika ličnost, velik u redovima naše organizacije, velik u povijesti Katoličke akcije u Hrvatskoj (...) I taj veliki čovjek nosio je još za života naslov, koji su mu dale same članice naših

10 Isti, *Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja*, nav. dj., str. 3–4.

11 Isti, *Merz — Božji čovjek svagdašnjice*, nav. dj., str. 285.

12 Isto, str. 293.

organizacija. Zvale su ga 'vitezom ženske časti'. Za njega je žena, čista i kreposna žena nešto veliko i uzvišeno. Ona mu je kopija njegove ljubljene majke, još više, ona mu je sestra Djevice iz Lurda.«¹³

5. Kroz Merzovu školu do papinskog odlikovanja

Žena s papinskim odlikovanjem

Godine 1942., na prijedlog zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca, papa Pijo XII. podijelio je Marici Stanković visoko crkveno odlikovanje »Pro Ecclesia et Pontifice — za Crkvu i Papu« za njezine brojne zasluge na području katoličkog odgoja mladeži. To joj je odlikovanje uručio osobno nadbiskup Alojzije Stepinac 13. rujna 1942. godine na svečanosti otvaranja Merčeve godine u povodu 15. obljetnice smrti Sluge Božjega. Primanje toga odlikovanja čvrsto su povezali s Ivanom Merzom, kako Marica Stanković, tako i drugi koji su joj čestitali. U zahvalnoj riječi, kako nas izvještava *Nedjelja*, Marica je, među inim, istaknula kako se »u svome petnaest godišnjem radu nikada nije htjela odalečiti od dr. Merza.«¹⁴

Odlikovanje — Merzov dar

Posebno je dojmjljiva i veoma značajna bila čestitka što je Marici u ime katoličke ženske mladeži uputila profesorica Draga Fegić. Profesorica Fegić je ovo veliko Maričino odlikovanje usko povezala za Ivanom Merzom. Evo glavnih dijelova iz njezina pozdravnog govora: »'U Gospodu je moja snaga i moja slava i moj spas.' (Ps. 97). Gospod je moja snaga. — Sjećam se ovih riječi kad hoću da Ti ovaj svečani dan i sve ono što Ti imamo reći uljepšam uspomenom na našeg velikog brata Dr. Ivana Merza. Sve ono što čitamo u njegovom životu veliko i sveto i što nas oduševljava i diže, čime nam je Merz htio pokazati kakav mora biti 'homo catholicus' vidjeli smo na Tebi, sestro Marice. Nakon što si svršila Merčevu školu preuzimaš 1927. predsjedništvo organizacije. Navršilo se 15 godina, a prošlo je i više otkako neumorno oreš na njivi Gospodnjoj. Unašiš duh Crkve, duh Merčev u organizaciju. U tom si bila neumoljiva i nisi dala da se išta promijeni od Merčeve baštine (...) Od njega, Merza učiš i ljubavi spram Kristovog namjesnika. Vjerno proučavaš papine enciklike i tražiš opet radikalnost što se tiče obitelji, materinstva, ženskog odgoja uopće (...) Sigurno je u Knjizi vječnosti zapisano da Tvoj život bude vezan potpuno s Ivanovim životom. Tako, draga s. Marice primaš, odlikovanje sv. Oca za 15. godišnjicu požrtvovnog rada, isti dan kada započinje svečanost 15. godišnjice smrti velikog brata Ivana. Za nas, Tvoju djecu jedan i drugi dan su veliki. Zato mislimo da se slažeš s nama ako Ti kažemo da 'Pro Ecclesiu' ne vežeš za sebe već je to i zasluga Ivanova koji je Tebi pomagao molitvama. On Ti je poslao taj dar za sve one posjete na njegov grob kad si poslije svake borbe teško izmučena dolazila k njemu na razgovor (...) Ivan je vidio da najljepši dio — lozinku 'Žrtva — Euharistija — Apostolat' što ju je ostavio, provađaš i želiš biti primjer.«¹⁵

13 Isti, *Vitez ženske časti, Za vjeru i dom*, br. 9, 1937., str. 139.

14 *Nedjelja*, br. 27., 1942., str. 3.

15 Isto.

»U duši svojoj nosiš Ivanovu baštinu i vjerno je čuvaš«

Da utjecaj Ivana Merza na Maricu nije zapažala samo ženska okolina, nego je to bilo uvjerenje i cijele katoličke javnosti, sasvim je očito i iz teksta *Uvodnika* tjednika »Nedjelje« u kojem se čestita Marici i ističe njezina povezanost s Ivanom Merzom ovim riječima: »I posljednje i najveće priznanje Svete Stolice, Crkve, sv. Oca 'Pro Ecclesia et Pontifice' nisi povezala uz svoje ime, već uz ime dragog viteza dr. Ivana Merza. On je usadio u Tvoju dušu veliku i žarku ljubav do Namjesnika Kristovog, on Te je poveo odlučno apostolskim putem, putem žrtve i Euharistije. Životom svojim, primjerom svojim, smrću svojom pokazivao Ti je svu veličinu i vrijednost rada za duše i blišnjega. I kad si Božjem čovjeku Ivanu poljubila mrtvu ruku, duša je Tvoja prisizala velikom vitezu: *Ivane, semper pro Ecclesia, pro Christo, pro animis!* (...) Tvoja 15. godišnjica usko je povezana s 15. godišnjicom Ivanove smrti. Na njegovom grobu uvijek si našla sigurne smjernice za život i rad. U duši svojoj nosiš Ivanovu baštinu i vjerno je čuvaš. Sestro, želimo i žarko molimo Gospoda, da Te još mnogo godina uzdrži i blagoslovi u radu, *pro Ecclesia, pro Christo, pro animis.*«¹⁶

6. Marica ostvaruje Merzovu ideju »civilnog reda«

Zajednica Suradnica Krista Kralja — ostvarenje Merzove ideje

Danas, više od 40 godina nakon Maričine smrti promatrajući njezin bogati apostolski život i rad, ali i trpljenja i patnje podnesene za Božje Kraljevstvo, ono najvrjednije što je od nje ostalo, što ju je nadživjelo osim, naravno, njezinog svetačkog lika, je zajednica *Suradnica Krista Kralja*, prvi sekularni institut osnovan u Hrvatskoj.

Velike su veze osnivanja te zajednice s Ivanom Merzom. Ovdje i ne trebamo mnogo istraživati niti pretpostavljati ili izvoditi neke više ili manje vjerojatne zaključke. Treba samo poslušati Maricu što nam o tome ona sama kaže. I to je dovoljno da se uvidi da su Suradnice Krista Kralja jednako tako djelo njezino, kao i ostvarenje ideje Sluge Božjega Ivana Merza.

»Zajednica je Merčevo životno djelo«

Prvo i još k tome u javnosti objavljeno svjedočanstvo o utjecaju Merza na osnivanje *Suradnica Krista Kralja*, Marica je objavila u svome članku tiskanom u časopisu *Za vjeru i dom* g. 1943.

U tom članku Marica govori o trećem putu koji može katolička djevojka slijediti osim poziva na obitelj ili samostanskog poziva Bogu posvećene osobe. Taj treći put jest apostolat u svijetu koji je prisutan, upozoruje Marica, već u prvim kršćanskim vremenima. Marica nastavlja ovako: »Merz je želio da se kod nas osnuje svjetovni red, čiji će se članovi posvetiti apostolatu. On sam nije dospio taj svoj

16 Isto, str. 2.

plan ostvariti, ali on je posadio biljku koja živi i raste. Razbujala se o desetogodišnjici njegove smrti, a o petnaestogodišnjici učvrstila se sasvim (...) To je treći životni pravac djevojke. Pravac, u kojemu se sastaje materinstvo i redovništvo. Taj pravac traži, da se živi u svijetu, ali ne od svijeta. U redovitom svome zvanju, ali u običnom odijelu (...) Zavjeti su kruna u oblikovanju svjetovnih redovnica. Zašto to pišemo baš sada u ovom mjesecu, o 15. godišnjici Merčeve smrti, u vrijeme kad je ratni vihor dosegao vrhunac? Zato jer je blagdan Krista kralja najveći blagdan naših svjetovnih redovnica. Sve je njemu posvećenu i sav rad njihov ide za uspostavom Njegova Kraljevstva. I zato, jer je Zajednica Krista Kralja Merčevo životno djelo, Merčev životni plan. On joj je i osnivač i zaštitnik.«¹⁷

Te je riječi Marica napisala pet godina nakon što je Zajednica Suradnica Krista Kralja već bila utemeljena u Banjoj Luci, Merzovu rodnom gradu, 1938. godine. Budući da je to objavljeno u javnosti, i to veoma brzo nakon osnivanja zajednice, ima ova Maričina tvrdnja i izjava posebnu težinu.

Merzov euharistijski život uzor Suradnicama u njihovim Pravilima

Već u samim Pravilima — Konstitucijama zajednice Marica spominje Merza, i to u 2. poglavlju, čl., 13. gdje se govori o *Duhovnom životu*: »Suradnica svaki dan aktivno sudjeluje u sv. Misi. Svetu Pričest prima često i s velikom pobožnošću ugleđajući se u blažene uspomene dr. Ivana Merza koji je ostavio suradnicama primjer velike ljubavi prema presv. Euahristiji.«

To je samo jedna rečenica, ali je veoma znakovito da je Marica inzistirala i u tome uspjela da Merzovo ime svakako uđe u *Konstitucije* zajednice Suradnica. I to je jedna od potvrda koliko ga je smatrala važnim za nastanak zajednice.

»U temelju naše Ustanove ukopan je mladić sveta života«!

Deset godina nakon objavljivanja članka »Apostolat u svijetu« i nakon što je Marica toliko toga proživjela i prepatila za vrijeme petogodišnje robije, po izlasku iz logora Marica učvršćuje svoju zajednicu i piše najprije *Komentar Ustanove Suradnica Krista Kralja*, a potom i *Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja*. U oba dokumenta Marica jasno i nedvosmisleno govori o utjecaju Ivana Merza na osnivanje Zajednice.

Cijelo treće poglavlje u *Komentaru* Marica posvećuju Merzu. Opisuje njegovu duhovnu veličinu kako ga je ona sama doživljavala, te detaljno opisuje veze Merza sa zajednicom. Na početku poglavlja Marica piše: »Zašto spominjemo ime toga katoličkog radnika u komentaru naših Konstitucija? Ima li kakve veze između njega i suradnica Krista Kralja? Sigurno da ima, ta kako bi ga inače spominjali! (...) Nama je ovdje samo ustvrditi, da je taj uzorni katolički čovjek vezan posebnim vezama s našom Ustanovom. Ne samo zato što je on živio u svijetu i predao se dušama. Ne samo zato, što je imao privatni zavjet sv. čistoće i što je bio apostol, kakvoga sv. Crkva u Hrvatskoj nije imala. Postoje još dublje i još intimnije veze

17 STANKOVIĆ, Marica, *Apostolat u svijetu, Za vjeru i dom*, br. 8–9., 1943. godine. Taj vrijedan članak objavljen je u pretisku u: *Glasilo Postulature Ivan Merz*, br. 1–2, 2000., str. 6–7.

između dra Ivana Merza i naše Ustanove (...) Treba znati i to, da je upravo Ivan Merz djelovao na životnu orijentaciju Vaše majke. Još u prvim početnim koracima oko osnutka muškoga civilnog reda on ju je upoznao s tim životnim pravcem i oduševljavao je za nj.«¹⁸

Marica potom navodi opširne izvratke iz ta dva Merzova pisma što joj je pisao, jedno 1927. godine a drugo nekoliko mjesec prije smrti, u kojima otvoreno govori o svojoj namjeri osnivanja »civilnog reda« i potiče Maricu da poduzima korake za osnivanje ženske grane civilnog reda i potom nastavlja: »To su veze naše Ustanove s Ivanom Merzom. On nije osnivač Ustanove, kao što ni Charles de Foucauld nije osnivač 'Male braće i sestara'. Ali on je prvi posijao sjeme, iz kojega će jednom niknuti naša Ustanova, kao što je u srcu Sahare niknulo sjeme 'Male braće i sestara'. A nije ni to slučajno, da su prvi potezi za osnutak Ustanove postavljeni o desetogodišnjici Ivanove smrti u Banjoj Luci, njegovom rodnom gradu. I da se svaki važniji datum u našoj prošlosti veže uz njegovo ime. U temelje naše Ustanove ukopan je mladić sveta života. U temelje naše Ustanove ukopan je apostol hrvatske mladeži i korektor katoličke misli u Hrvatskoj (...) Kolika garancija za uspjeh! Koliki poticaj za ozbiljan rad! Kako jaki poziv na duboki unutarnji život! Na svetost! Na rad za duše! U temelju naše Ustanove ukopan je mladić sveta života. Apostol katoličke misli! Naš dragi brat dr. Ivan Merz.«¹⁹

»Za osnutak Zajednice trebala je duša, posve Bogu predana, savršena, sveta duša!«

U trećem dokumentu »Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja« Marica je još opširnija i jasnija. Opisuje detaljno kako ju je Merz pripremao na polaganje zavjeta čistoće kao uvjet i podloga osnivanju zajednice te nastavlja: »(...) Da Merz nije utjecao na moj životni pravac, da nije bilo njegovih sugestija čak njegovih malih 'terora', a još više, da nije bilo njegovog svetačkog lika i molitava, koje je taj suvremeni mladić šaptao za me, bi li postojala Zajednica? Ne, ja sama ne bih nikada nadošla na to. U mojoj duši ne bi se nikada zamisao Zajednice samoniklo javila. Trebala je jedna jača, mnogo jača duša od moje. Jedna posve Bogu predana duša. Savršena duša. Sveta duša. U njoj je ta zamisao rođena i iz nje je ona tiho, nečujno, po njegovim sugestijama i njegovim molitvama prešla u moju. Ali ne onda kad mi je o njoj govorio. Kasnije, mnogo kasnije ona će sazrijeti u mojoj duši. A dotle će proteći mnogo vremena i mnogo godina, mnogo i mnogo događaja, mnogo i mnogo patnja i križeva, sumnja i nada, mnogo poraza i pobjeda, mnogo radosti i suza, ali dozorit će, sazrijet će.«²⁰

18 Isti, *Komentar Pravila Suradnica Krista Kralja*, rukopis–daktiloskript, str. 37–41.

19 Isto, str. 43.

20 Isti, *Povijest Ustanove Suradnica Krista Kralja*, nav. dj., str. 5–6.

Zaključak kao Maričino svjedočanstvo o Merzovoj svetosti

Završavamo ovaj prikaz utjecaja Ivana Merza na životni put Marice Stanković njezinom izjavom o Merzovoj svetosti koju je još godine 1942. napisala na molbu o. Josipa Vrbaneka, pisca druge Merzove biografije. Poznato je da je o. Vrbanek ovu Merzovu biografiju koncipirao kao pripremni dokument za pokretanje Ivanovog postupka za beatifikaciju. U njoj je o. Vrbanek nastojao pokazati i dokazati herojski stupanj Ivanovih kršćanskih vrlina.

Marica, na žalost, nije dočekala pokretanje postupka za Ivanovu beatifikaciju. Umrla je pola godine prije nego je postupak službeno pokrenut. Ipak, njezina je izjava uvrštena u dokumente procesa za beatifikaciju Ivana Merza. Na kraju izjave, koja nije duga, Marica tvrdi da je spremna i pod zakletvom potvrditi Merzovu svetost. No poslušajmo Maricu: »Upoznala sam dr. Ivana Merza nakon što se vratio iz Pariza i pratila sam njegov život i rad sve do njegove smrti. Vidjela sam ga gotovo svaki dan. Promatrala sam ga u crkvi i kod vjerskih čina. Pratila sam ga, kad se počeo zalagati za Katoličku Akciju prema smjernicama Pija XI. Gledala sam njegovu orijašku borbu, da Orlovstvo postane središnjom organizacijom hrvatske katoličke mladeži. Razumjela sam i divila se njegovim nastojanjima oko euharistijskog, liturgijskog i papinskog odgoja naše mladeži. Išla sam za njim, kao što su išle za njim ogromne skupine djevojaka i mladića, koje su htjele da preko Orlovstva grade Božju Hrvatsku. I zato sam dr. Ivana Merza poznavala ne samo kao prvoborca i ideologa Orlovstva, već mi je bio poznat i njegov svagdanji, najintimniji život.

Vidjela sam ga u smijehu i u šali. Vidjela sam ga u dnevnom saobraćaju s ljudima razne dobi i staleža. Vidjela sam ga, kad su teški tereti i brige sagibale njegovu leđa. Kad nije nalazio razumijevanja i kad je bio sam. Vidjela sam ga u zabrinutosti i boli. U situacijama neobično teškim, kad i najčvršća duša stenje i zaplače. Vidjela sam ga i za vrijeme njegove posljednje bolesti i na samrtničkom krevetu.

Vidjela sam kroz tolike godine moga javnog rada mnogo požrtvovnih, i lijepih duša. Ali Ivanova duša natkrilila je sve. On nije svoju dušu uprljao nijednim propustom, nijednom nedosljednošću, nijednom slabošću. Nikad nije bio neraspoložen, nikad zlovoljan, nikad nestrpljiv. Nikad nije pokazao malodušnost u poteškoćama, klonulost u razočaranjima i neuspjesima. Kroz sve, pa i kroz najteže kušnje, prolazio je sa neiskazanom vedrinom i mirom. Dok smo se mi uzrujavali, on je molio. Dok smo mi vodili žučljive polemike, on je klečao pred Presvetim. Dok smo mi ogorčeno napadali naše protivnike, on nas je svojom blagošću zadivljavao.

Nikada on nije nikoga napadao, iako je doživio mnogo nepravda. Nikada nikoga ogovarao, iako smo mu mi namještali stupice, samo da vidimo, hoće li se sveti Merz prevariti i dometnuti koju na račun bližnjega. Nikad nikoga nije osuđivao, iako je načelna njegova borba za čistoću Katoličke Akcije bila neobično teška. U svakoj duši gledao je Krista, prisutnost svetog Trojstva, i zato se prema svakoj vladao sa neobičnim štovanjem.

U Merčevoj se blizini nije moglo misliti nešto grješno, nisko, pa ni manje vrijedno. Sve je to u njegovoj blizini nestalo. On je svojom pojavom, svojim govorom, svojim mirom dizao dušu u visine. Kad je razgovarao o najobičnijim dnevnim stva-

rima, poslovima, brigama, kad su mu ljudi pričali o najobičnijim svojim doživljajima, potrebama, pa čak i sitnim svađama, ni onda se Merz nije izgubio i onda je ostao na visini, uvijek spreman da diže duše k Bogu. Na njemu se osjećala blizina Božja. On ju je nosio, kudgod je prolazio. Kad smo uz njega bili, mi smo je gotovo osjetno osjećali. I zato je trebao samo jedan Merčev pogled, samo jedan susret s njim, i najnemirnija duša smirivala se, utješila se.

Jest, mi smo i kraj živog Merza osjećali, da stojimo kraj vođe, učitelja, sveca. A danas, kad je prošlo 15 godina od njegove smrti, danas s još većim uvjerenjem tvrdimo, da je svetac živio u našim redovima. Jer njegov lik kroz 15 godina nije potamnio, već nam je svaki dan bliži, jasniji, privlačiviji.

Upravo ova mutna i krvava vremena traže velikih uzora, velikih duša, koje svojom katoličkom izgrađenošću i dosljednošću, mogu liječiti i blažiti rastrganost, bijedu i bolesti suvremenog čovjeka. A Merz je takav nenadkriljiv uzor, takva neobično skladna katolička i svetačka ličnost.

Spremna sam i pod zakletvom potvrditi, da je dr. Ivan Merz posjedovao kršćanske kreposti u herojskom stupnju. I da je nastojanje, da se povede proces za beatifikaciju, i opravdano i nužno. Dao Bog, da sa oltara mučeničke Hrvatske zasjaji lik našega Ivana, našega sveca. U Zagrebu, 7. studenog 1942. Marica Stanković.«²¹

Ovom divnom svjedočanstvu mogli bismo dodati još samo ovo: Dao dobri Bog da se na oltaru na kojemu će jednog dana zasjati lik našega Ivana, a taj čas vjerujemo nije dalek, uspne i zasjaji i lik Marice Stanković, te žene koja je najvjernije slijedila Ivana Merza i njegovu baštinu čuvala, provodila i ostvarila kroz patnju i Kalvariju u vjernosti do groba. To je naša želja i molitva u godini kada smo proslavili 100. obljetnicu njezina zemaljskog rođenja.

21 VRBANEK, Josip, *Vitez Kristov Ivan Merz*, Zagreb 1944., str. 89–91.